

Запальська Ірина Вікторівна

ст.г р. ФМНВ -21, ТНЕУ

Науковий керівник - к.е.н., доцент, Румянцева Г.І.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Проблема управління і обслуговування державного боргу є досить важливим в розумінні економічних труднощів, які Україна переживає впродовж декількох останніх років. Вирішення питання обслуговування державного боргу є одним із найважливіших факторів, які сприяють економічній стабільності в державі. Бюджетна дієздатність держави, стабільність її національної валюти та фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій в певній мірі залежать від характеру врегулювання боргової проблеми. Потреба у розв'язанні цих питань вимагає пошуку нових шляхів вдосконалення методів управління і обслуговування державного боргу в Україні.

Важливий внесок в дослідження проблеми державного боргу зробили західні економісти: Д.Рікардо, А.Сміт, М.Браунриг, С.Вайнтрауб, Х.Джонсон, О.Екстайн, Дж.Кейнс, А.Лаффер, А.Лернер, Р.Масгрейв, М.Фрідман та інші. Серед російських вчених варто відмітити праці: М.Б.Богачевсьго, Б.Г.Болдирева, Л.О.Дробозіної, Л.М.Красавіної, І.М.Осадчої, Ю.М.Осипова, Г.П.Солюса, В.М.Усоскіна та інших. Теоретичні основи державного боргу та питання щодо його управління висвітлюються в працях таких українських вчених, як: О.Д.Василик, А.С.Гальчинський, Г. Н. Климко, В. В. Корнєєва, О. В. Плотнікова, І. Я. Софіщенко, В. М. Суторміна, В. О. Степаненка, та інших. Проте данна тема залишилась актуальною і на сьогоднішній день.

Державний борг – це загальна сума, на певний момент, непогашених позик, отриманих державою для фінансування дефіциту бюджету та інші визначені законодавством цілі, невикористаних відсотків за обслуговування цих позик, а також наданих гарантій за зобов'язаннями інших державних структур.

Український науковець Козюк В.В. формулює державний борг як загальну суму емітованих, але не погашених позик з нарахованими відсотками, а також прийнятих державою на себе у відповідний спосіб зобов'язань.

На думку Хайхадаєвої О.Д., державний борг є результатом кредитних відносин, що виникають у зв'язку із трансформацією капіталу з

національного приватного сектора або з-за кордону в державний бюджет на підставі принципів запозичення.

Відповідно до законодавства України, державний борг є суверенним боргом і являє собою абсолютне й безумовне зобов'язання держави. Держава несе повну відповідальність за ним згідно з умовами випуску державних боргових цінних паперів та укладених кредитних договорів (договорів позики).

До основних чинників, які впливають на державний борг, належать:

- хронічний дефіцит державного бюджету;
- перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання доходів;
- розширення економічної функції держави;
- циклічні спади в економіці, особливо якщо вони глибокі та тривалі;
- залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти;
- вплив політичних бізнес-циклів (надмірне збільшення державних видатків напередодні виборів з метою завоювання популярності у виборців, в періоди соціальних конфліктів) тощо.

Управління державним боргом в цьому контексті може розглядатися в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні, під управлінням державним боргом мається на увазі формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у вигляді позичальника і гаранта. Під управлінням боргом у вузькому розумінні мається на увазі сукупність дій, пов'язаних з підготовкою до випуску, розміщення боргових зобов'язань держави, надання гарантій, а також проведення операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань.

Для ефективного управління державним боргом потрібно дотримуватись наступних принципів:

- безумовності;
- зниження ризиків;
- оптимальності структури;
- зберігання фінансової незалежності;
- прозорості.

Для ефективного управління державним боргом, розв'язання проблеми зниження боргового навантаження та ризику невиконання боргових зобов'язань держави використовують наступні методи.

- рефінансування;

- конверсія;
- консолідація;
- уніфікація;
- обмін за регресивним співвідношенням;
- відстрочення погашення;
- реструктуризація;
- анулювання.

Найпоширенішим методом управління боргом є рефінансування державного боргу, тобто погашення основної заборгованості і процентів за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик. Для успішного застосування механізму рефінансування необхідно, щоб держава мала високу репутацію держави-позичальника її досягнення та підтримка являється важливим фактором для успішного управління державним боргом [5]. На сьогодні репутація позичальників на світовому фінансовому ринку виражається в рейтингах, які присвоюються певній державі спеціальними агентствами відповідно до міжнародних правил рейтингування.

Ефективне управління боргом на всіх його етапах дозволить уникнути кризових боргових ситуацій та перевантаження видаткової частини державного бюджету в розрізі витрат на обслуговування державного боргу, сприятиме забезпеченню стабілізації соціально-економічної ситуації та розвитку економіки України.

Література:

1. Бондарчук К.О. Ретроспективний аналіз формування та управління державним боргом. *Науково-дослідний фін. ін-т. Наукові праці*. 2006. Вип. 3. С. 82-87
2. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <http://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2018).
3. Козюк В.В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 238 с.
4. Лондар С. Л. Фінанси: навч. посіб. Вінниця. 2009р. 384 с.
5. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень : монографія / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, О.П. Кириленко та ін. ; за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина. Тернопіль : Економічна думка, 2012. 376 с.